

שאלה: בדורנו יש הרבה הנוהגים אך ורק לפי פסקי הרמב"ם. וכן ארחות מחשבותיהם ערוכים לפי הנחיות ספר-ההגות שלו "מורה נבוכים". האם יש להם אחיזה בעיני רגש? חושבני שהאדם שהוא מדאי עסוק בהגיון, לא יתן מקום לרגשי שמחה, לרגשי חמלה, לרגשי ידידות. לכאורה הכל פועל אצלו כמו מכונה, יעיל ושיטתי, אבל טכנית, בלי אנושיות? ודוקא זה מה שהבעל שם טוב הביא ברכה לעולם, שחידש עלינו לעורר את הרגש. יש לעבוד את ה' עם הלב, לא רק עם מוח. עולם החסידות תרמה רבות לעולם היהדות, לבסס עבודת ה' על הרגש.

תשובה: יש שני צדדים לענין הרגש ביהדות. האחד מותר ומצוה, והשני אסור ויש להמנע ממנו. ודאי כי הרמב"ם מלמד אותנו לַפְתַח את הרגש, רגשי אהבת ה' ויראתו. הרי בכך פתח את ספרו בהלכות (יסודי התורה פ"ב): "הַאֵל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה אותו שנאמר 'ואהבת את ה' אלהיך' ונאמר 'את ה' אלהיך תירא':

והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך [=כלומר אי אפשר למדוד אותם] ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול... וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות... [ורמב"ם מלמד כי הלומד פלאי הטבע מקיים בזה מצוות התורה] שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם: [עד כאן לשונו].

ומה יש לנו יותר רגש בכל תוקפו מאשר קיום אהבה לפי שיטת הרמב"ם (בסוף הלכות תשובה): "וכיצד היא האהבה הראויה? הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד, עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד, כאילו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה, והוא שוגה בה תמיד בין בְּשִׁבְתּוֹ, בין בקומו, בין בשעה שהוא אוכל ושותה; יִתֵּר מִזֶּה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו, שוגים בה תמיד כמו שצינו 'בכל לבבך ובכל נפשך'. והוא ששלמה אמר דרך משל 'כי חולת אהבה אני'. וכל שיר השירים משל הוא לענין זה". [עד כאן לשונו].

אם כן אל תחשוב שאין אצל רמב"ם עולם של רגש. ולענין שמחה בעשיית המצוות, כתב על כך רמב"ם בסוף הלכות לולב.

אבל מה הוא הצד השלילי? כאשר מפני רגשותיו מוסיף האדם על מצוותיו של הקב"ה, ולפעמים בצד מסוים מזיק בזה לבריות, או מפסיד בזה קיום מצוות אחרות שהוא מחויב בהן. למשל, מי שמעורר את רגשותיו להתפלל בכוונה, ומקדים לכך אמירת פרקי תהלים, או הליכה לטבול במקוה, ומפני זה מפסיד "תפילה בזמנה" או מפסיד "תפילה בציבור". הרי אז הרגש הולך אותו שולל.

ויש מי שרגש הקנאות, הכעס בלבו על הכופרים בתורה, או זעמו על מחללי השבת, והוא מפגין נגדם באלימות מילולית, או גורם לחילול השם בעיני הבריות ע"י מחאותיו [מחאות שגם כן לא יועילו כלום, כי המדבר בנחת, דבריו נשמעים. והמדבר בכעס, מעורר בזה ריאקציה של עקשנות דוקא לא לציית לו]. אנשים אלו נתנו לרגשות להשתלט עליהם, ובזה הפרו תורה.

הרב אברהם קוק (קובץ ד, מב) כתב על "ההתפעלות הנפשית, עת שהאדם לומד ענינים אלוהיים, שיש להשתדל לקרר במי התורה את האש המשתלהבת מרוב התרגשות החמדה". וכן עת שהאדם מתפלל, יש להגביר את השכל על הרגש (עולת ראייה, ח"א הקדמה עמ' טו, כא; וכן בפירושו לגוף הסידור עמ' רסג, תט).

ר' ירוחם לייבוץ (ישיבת מיר בחו"ל) נתן על כך משל נפלא. אדם המבקר אצל מישהו בפעם הראשונה ויוצא ממנו לשוב חזרה לביתו, והדייר ההוא דר בקומות העליונות אבל היה קצר חשמלי בחדר המדרגות הבנין. כיצד ירד האורח במדרגות בלי ליפול על ראשו בכל המדרגות? אלא יחזיק במעקה של המדרגות, גם בתוך כל אפילה זו, ויִרְד פְּסִיעָה אחר פְּסִיעָה לאט לאט. כך הנמשל. רגשי

האדם יכולים להטות אותו לעשות דברים שהם אסורים על פי התורה. מה יעשה? יהיה צמוד אל ההלכה. יקיים דברי רמב"ם ושולחן ערוך, בדייקנות ובצייתנות. ואז הרגש לא יוליך אותו שולל.

הדוגמאות לקלקולים הם רבים. כל אחד יפקח את עיניו ויראה ישומים.